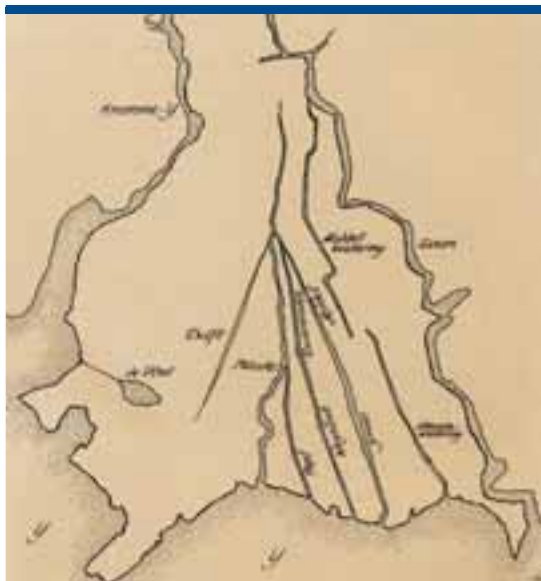

Een (geschiedenis)wandeling door Westzaan

door WILLEM TIP/deel 1

Het Westzaanse landschap: een natuurmonument

Tien eeuwen geschiedenis omringen Westzaan. Het oudst is het landschap. Hier ziet de bezoeker nog hoe de eerste kolonisten ooit het woeste hoogveen ontgonnen. Twee tot drie meter rees het uit boven zeeniveau, veilig bij de hoogste vloed. Hier en daar liepen kreken die het regenwater afvoerden naar het IJ. De Zaan was van die kreken de diepste en breedste. Langs de oevers van die stroom was het echter moerassig en ongezond.

Ontstaan Westzainerpolder

Gewassen konden er niet worden verbouwd. Muggen gedijden in het brakke water en verspreidden 's zomers ziekten zoals malaria. Pas vanaf de zestiende eeuw zouden de Zanoevers op enige schaal bewoonbaar worden gemaakt.

Graanteelt

Op ruime afstand van de Zaan begon men met de ontginning. Om het natte hoogveen geschikt te maken voor de graanverbouw groef men dwars op de bestaande kreken nieuwe sloten, steeds dieper het land in. Het hoogste gedeelte tussen de kreken achtte men geschikt om zijn huizen neer te zetten, eenvoudige hutten van hout met een rieten dak.

Voedselschaarste

De graanverbouw hield maar kort stand. De ontwatering deed het hoogveen uiterst snel slinken. Al na een eeuw, rond 1300 was het nodig het nieuw ontgonnen gebied te omringen met kaden en dijken. Ook de Zaan werd nu afgesloten. Veel bestaansbronnen bood het gebied sindsdien niet. Teelt van graan en peulvruchten was alleen nog mogelijk op sommige smalle akkers die werden opgehoogd met prut uit de sloten. Er was verder wat veeteelt, wat vissersrij en wat binnenvaart. De welvaart van de Gouden Eeuw was nog ver weg. Geregeld was er voedselschaarste, vooral als door 'natte jaren' de oogsten mislukten.

Graan uit de Oostzeelanden

Eerst in de zestiende eeuw kwam daarin verandering. De opkomende scheepvaart en de handel op de Oostzeelanden werden een bron van nieuwe welvaart. Dat bleef zo tot ver in de Gouden Eeuw. Uit de Oostzeelanden haalde men graan en hout. Vanaf deze tijd was er geen sprake meer van honger en voedselschaarste. Er kwam zelfs geld voor de bouw van een nieuwe en grote laatgotische kerk. In de jaren 1530 verrees de statige St. Joriskerk met zijn hoge toren, vlak naast 't Reght Huys in de Kerkbuurt.

Spaanse belastingen

De Spaanse koning Filips II verlangde echter zijn deel van de welvaart. Hij voerde verschillende nieuwe belastingen in, zoals de gehate Tiende Penning. Tegelijkertijd weerstond hij de vraag van Holland en Vlaanderen naar meer invloed op het bestuur. Twee eeuwen later zouden de Amerikanen uitspreken dat er geen sprake kon zijn van belastingheffing zonder vertegenwoordiging: 'No taxation without representation'. Het werd voor hen de aanleiding tot de afscheiding van Engeland. Holland en Vlaanderen gaven in de zestiende eeuw het voorbeeld. Het zou voor het 'Noorden' leiden tot een tachtig jaar durende onafhankelijkheidsstrijd.

Westzaan verbrand

Al vroeg in de oorlog viel het nog maar kort geleden tot meer welvaart gekomen Westzaan als slachtoffer.

Groote of Sint Joriskerk

fer. In 1573 verwoestten Spaanse troepen het hele dorp, uit woede over de Westzaanse tegenstand bij het beleg van Haarlem. Ook de nauwelijks veertig jaar oude en nog steeds katholieke St. Joriskerk ging daarbij in vlammen op.

De Gouden Eeuw

De verdrijving van de Spanjaarden, de val van Antwerpen en de daarop volgende groei van Amsterdam zorgde echter voor een bijna onvoorstelbaar snel herstel. De Zaanse industrie met zijn wind-

In 1890 was de molen Het Leven nog een onmisbare schakel in de waterhuishouding van de Polder Westzaan

molens verscheen. De scheepsbouw verschaftte velen werk. De huizen werden groter. De rieten daken maakten gaandeweg plaats voor de veel veiligere pannendaken. De Westzaanse doopsgezinden en katholieken bouwden voor zichzelf ruime schuilkerken. De groeiende groep calvinisten stichtten een eigen gebouw tussen de ruïnes van de verbrande St. Joriskerk. Halverwege de zeventiende eeuw sprak men al van 'capitalisten'. Ze woonden vooral in het zuiden van Westzaan, waar ze zich bezighielden met de houthandel en de scheepsbouw. Het is ook uit de tweede helft van de zeventiende eeuw dat de oudste nog bestaande Westzaanse gebouwen dateren. Het begin van een monumentendorp. ■

Beelden: Westzaanse Digitale Beeldbank

Levende kerststal

Alle groepen van CBS De Rank zijn op 20 december naar de viering bij de kerststal op de Middel geweest.

Eerst zijn de midden- en bovenbouw ernaartoe gewandeld en daarna de kleuters en de onderbouw. Gelukkig was het die vrijdag ontzettend mooi weer en konden we in een lekker zonnetje luisteren naar de herder (dominee) die ons het kerstverhaal vertelde.

Veel liedjes die werden gezongen kenden wij ook al van school en de leerlingen zongen goed mee. Zo hebben we laten horen: Komt allen tezamen, Midden in de winternacht, Jezus zegt dat hij hier

van ons verwacht, Stille nacht, heilige nacht en Dank u voor deze mooie kerstdag.

Fie Nieuwenhuizen, directeur CBS De Rank